

DASHBOARD IMPACT TOERISME GEMEENTE ASSEN

Colofon
© ZKA Leisure Consultants,
Oktober 2021

Adviseurs ZKA
Tom Gosens
Sanne Westerink

In opdracht van:
Gemeente Assen

Gemeente Assen

Toeristisch Recreatief Platform Assen

1. Inleiding

Assen is de hoofdstad van Drenthe en kent een divers aanbod aan voorzieningen. Kenmerkend voor Assen zijn ook de landschappelijke kwaliteiten. Het Asserbos loopt tot ver in de stad en maakt dat Assen één van de groenste steden in het Noorden is. Voor inwoners een fijne plek om te wonen en voor bezoekers een mooie plek om te recreëren.

Met de vaststelling van de Economische Agenda Assen is het belang van de vrijetijdssector in Assen onderstreept. Het is één van de groeiende krachtsectoren van Assen en daarmee belangrijk voor de gemeente. De vrijetijdseconomie zorgt voor een economische spin off in de stad en omgeving, maar draagt ook bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken die invloed hebben op de welvaart en welzijn van inwoners. Toerisme kan immers bijdragen aan o.a. de werkgelegenheid, vergroten van de leefbaarheid en levendigheid en versterken van de lokale trots in Assen.

De vrijetijdseconomie in Assen wordt gekenmerkt door sterke ondernemers. De sector is ambitieus en wil zich komende jaren verder ontwikkelen. Hierbij is het van groot belang om inzicht te krijgen in de huidige situatie. Niet alleen wat betreft bezoekers, overnachtingen en bestedingen, maar ook wat betreft draagvlak vanuit de samenleving en de bijdrage aan de leefomgeving. ZKA Leisure Consultants is gevraagd om in opdracht van gemeente Assen en het Toeristisch Recreatief Platform Assen het Dashboard Impact Toerisme op te stellen. Dit geeft inzicht in de betekenis van de vrijetijdseconomie en de samenstelling van de sector. Voorliggend rapport vormt eveneens een belangrijke basis voor de nog op te stellen Visie en Actieplan Vrijetijdseconomie Assen.

Leeswijzer:

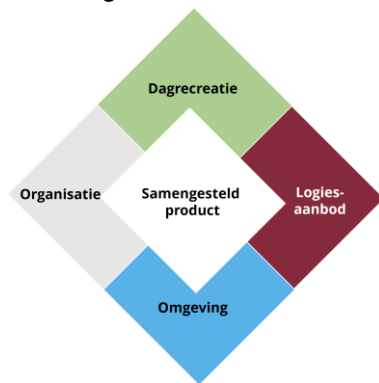
Na dit inleidende hoofdstuk gaat hoofdstuk twee in op de methode die is gebruikt voor het Dashboard. Een volledige bronnenlijst is te vinden in bijlage 2. Achtereenvolgend gaan hoofdstuk 3, 4 en 5 in op de impact van de vrijetijdseconomie op de economie, samenleving en omgeving. Tot slot schetst hoofdstuk 6 de belangrijkste conclusies en aanbevelingen op basis van het dashboard. In de bijlagen is daarnaast aanvullende achtergrond te vinden over de definities die zijn gebruikt en de bestedingsprofielen van bezoekers.

2. Methodische verantwoording

2.1 Afbakening en definities

De toeristisch-recreatieve sector is een samengestelde sector die de inwoners van een gemeente en haar omgeving mogelijkheden tot vrijetijdsbesteding biedt, maar tegelijkertijd aantrekkingskracht heeft op bezoekers van verder weg. Bezoekers van verder weg boeken een verblijf in Assen vanwege de kwaliteiten van het samengesteld product. Dat bestaat uit het verblijfsaanbod, de dagrecreatie (horeca, winkels, culturele voorzieningen, bezienswaardigheden, attracties, etc.), de omgeving (historische gebouwen, stadsparken, ligging aan het water, het bedrijfsleven) en de organisatie (marketing, ruimte voor evenementen en bijeenkomsten).

Fig. 2.1. Samengesteld toeristisch-recreatief product

Met het Dashboard Impact Toerisme wordt het (gebrek aan) evenwicht dat door toerisme ontstaat gemeten. Het Dashboard combineert daarbij de pijlers economie, samenleving en omgeving in één framework en gaat in op de impact van recreatie en toerisme op deze pijlers:

- Bij de **impact op de economie** wordt getoond welk belang recreatie en toerisme voor de gemeente Assen heeft. Het aantal overnachtingen en dagrecreatieve bezoeken wordt in kaart gebracht, en vertaald naar de economische betekenis aan de hand van bestedingsprofielen per overnachting en per bezoek. In bijlage 1 zijn de typen accommodaties en dagrecreatie die in het onderzoek zijn opgenomen verder uiteengezet en gedefinieerd. Daarbij wordt ook per categorie duidelijk gemaakt op welke wijze de impact op de economie wordt geraamd. De kracht van de sector en daarmee impact op de economie wordt ook beschouwd door haar kwaliteit en diversiteit in beeld te brengen, net als het oordeel van de bezoeker.
- Bij de **impact op de samenleving** wordt getoond op welke manieren recreatie en toerisme een positief dan wel negatief effect hebben op de inwoner van Assen. Hiertoe wordt vanuit diverse invalshoeken naar de gevolgen van recreatie en toerisme gekeken: zorgt recreatie en toerisme voor drukte in de gemeente Assen, of is er sprake van voldoende spreiding over ruimte en tijd? Profiteert de inwoner van Assen van een hoger voorzieningenniveau door de bezoekers van verder weg, of ervaart het enkel de overlast door bijvoorbeeld parkeerproblemen of zelfs stijgende huizenprijzen? Hoe kijkt de bevolking tegen recreatie en toerisme aan?

- Bij de **impact op de omgeving** wordt getoond op welke manieren recreatie en toerisme bijdragen aan danwel druk zetten op de kwaliteiten van de leefomgeving. Dragen recreatie en toerisme bij aan het behoud van erfgoed en/of natuur, of zet drukte deze juist onder druk? Werken de aanbieders in de sector aan verduurzaming en welke rol neemt de gemeente hierin? Tot welke voetafdruk leidt recreatie en toerisme in de gemeente Assen?

De resultaten in dit rapport hebben betrekking op de gemeente Assen, waarbij het jaar 2019 als basisjaar geldt. Bestedingen die buiten de gemeente Assen worden gedaan, bijvoorbeeld tijdens een verblijfsbezoek waarbij ook de omgeving wordt verkend, blijven buiten beschouwing. Vanwege de coronacrisis is ook de impact op de economie voor het jaar 2020 in kaart gebracht.

2.2 Methoden en bronnen

De raming van het aantal overnachtingen en bezoeken vormt een belangrijke basis in het onderzoek, niet alleen voor de impact op de economie maar ook op de samenleving en omgeving. Deze is vastgesteld aan de hand van een breed palet aan methoden en bronnen:

- **Toeristenbelasting.** Het aantal overnachtingen in het jaar 2019 en 2020 is vastgesteld aan de hand van gegevens uit de toeristenbelasting, die is aangeleverd door de gemeente Assen. Deze gegevens zijn verrijkt aan de hand van interviews met enkele verblijfstoeristische aanbieders. Inwoners van de gemeente Assen zijn vrijgesteld van het betalen van toeristenbelasting in het geval van een overnachting bij één van de verblijfstoeristische bedrijven. Aangezien het gebruik van vaste kampeerplaatsen onder Assenaren binnen de gemeentegrenzen voorkomt, is in overleg met de sector een correctie gemaakt voor deze overnachtingen.
- **Deskresearch en (telefonische) interviews.** Aan de hand van deskresearch (jaarverslagen, websites aanbieders, nieuwsberichten) en (telefonische) interviews zijn de aantallen bezoeken aan de Assense evenementen en het merendeel van de dagrecreatieve aanbieders in het jaar 2019 en 2020 vastgesteld.
- **Eerder uitgevoerde onderzoeken.** Deze inzichten zijn verder aangevuld met resultaten uit eerder uitgevoerde onderzoeken. Voorbeelden hiervan zijn het onderzoek naar de economische betekenis van het TT-Circuit in Assen dat ZKA Leisure Consultants in 2017 uitvoerde. Ook onderzoeken naar de economische waarde van het TT Festival (uitgevoerd door Hendrik Beerda Consultancy) en DNK (uitgevoerd door Berenschot) zijn in de analyse betrokken.
- **Inzichten Monitor Toerisme Drenthe.** Toeristisch-recreatieve bezoeken in enkele categorieën (zoals recreatief winkelen, uitgaan en routegebonden en buitenrecreatie) zijn moeilijk vast te stellen via onderzoek bij de aanbieder zelf. Daarom gaan we uit van gegevens uit de Monitor Toerisme Drenthe (2019), die uitgevoerd is door Ecorys in opdracht van Recreatieschap Drenthe. De belangrijkste onderlegger in dat onderzoek voor het aantal bezoeken, is het Continu Vrijetijdsonderzoek (2018) van NBTC-NIPO Research, waarbij Nederlandse consumenten gevraagd wordt haar recreatiegedrag te registreren.
- **Expertanalyse ZKA Leisure Consultants.** Aan de hand van bovenstaande stappen is het overgrote deel van de bezoeken aan het toeristisch-recreatief aanbod in Assen vastgesteld. Bij de resterende circa 10% van de aanbieders in Assen is een expertanalyse van ZKA de basis. Het gaat daarbij vaak

om (zeer) kleinschalige aanbieders. Hierdoor is het aandeel in de economische betekenis van dit deel van het aanbod aanmerkelijk kleiner.

De economische betekenis van de toeristisch-recreatieve sector is vervolgens in kaart gebracht aan de hand van bronnen als de Monitor Toerisme Drenthe, telefonische interviews, eerder uitgevoerde onderzoeken en deskresearch door ZKA naar gehanteerde entree- en overnachtingsprijzen.

Het onderzoek houdt echter niet op bij de bepaling van het aantal overnachtingen, bezoeken en de economische betekenis. In totaal zijn circa 70 indicatoren in beeld gebracht voor de impact op de economie, samenleving en omgeving. Deze indicatoren zijn gegroepeerd in enkele thema's, die samen de drie dimensies vormen. Elke indicator krijgt een score aan de hand van een objectieve schaal, gebaseerd op benchmarks met andere bestemmingen (kernen of gemeenten). De benchmarkbestemmingen zijn zorgvuldig gekozen op basis van beschikbare data en vergelijkbare kenmerken met Assen. Een volledige bronnenlijst is te vinden in bijlage 2.

Het beeld van de impact op de samenleving is tevens scherper gesteld aan de hand van een enquête onder inwoners van de gemeente Assen. De enquête is door 92 inwoners van de gemeente (ten dele) ingevuld¹. De steekproef is daarmee niet groot genoeg om uitspraken te kunnen doen met een foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95%. De in dit rapport opgenomen resultaten zijn dus meer ter indicatie.

Bij de raming van de impact op de economie wordt aangesloten bij de uitgangspunten zoals verwoord in de KNEITER-leidraad. De leidraad heeft tot doel om de kwaliteit en de vergelijkbaarheid van economische impactstudies te verbeteren².

¹ 85 respondenten hebben de enquête volledig ingevuld.

² Zie voor meer informatie <https://www.landelijkedataalliantie.nl/nl/home/over-lda/nieuws-agenda/kneiter-leidraad-voor-betere-vergelijkbaarheid-van-economische-impactanalyses-toerisme-en-recreatie.htm>

3. Impact op de economie

3.1 Verblijfstoerisme

Aanbod

In 2019 waren 45 reguliere aanbieders in de gemeente Assen actief in het verblijfstoerisme. Zij boden in dat jaar circa 1.550 eenheden (kamers, vakantiewoningen, kampeerplaatsen etc.) aan. Naast de reguliere aanbieders beschikte Assen in dat jaar over 22 tijdelijke aanbieders, die bij evenementen als de TT van Assen, het WK Superbike en de Fiets4Daagse voor extra verblijfs capaciteit zorgen. Deze kampeerplaatsen zijn niet in de onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 3.1. Aantal eenheden verblijfstoerisme ^a

	2019	2020
HOTELKAMERS	569	569
B&B-KAMERS	53	59
VAKANTIEWONINGEN	45	46
VERHUURACCOMMODATIES	42	42
TOERISTISCHE KAMPEERPLAATSEN	599	624
VASTE KAMPEERPLAATSEN	200	200
LIGPLAATSEN IN JACHTHAVENS ^b	40	40
TOTAAL	1.548	1.580

^a Bron: Gemeente Assen, aangevuld met deskresearch ZKA Leisure Consultants via websites aanbieders en website ACSI

^b Het aantal ligplaatsen in de jachthavens is mede afhankelijk van de omvang van boten die willen aanmeren. Derhalve betreft het aantal plaatsen een indicatie.

In 2020 waren in totaal 53 reguliere aanbieders in de gemeente Assen actief. Ten opzichte van 2019 werden meer B&B-kamers en vakantiewoningen aangeboden en ontving één extra reguliere camping gasten. Hierdoor nam de verblijfs capaciteit in Assen licht toe. Vanwege de coronacrisis konden de grootschalige publieksevenementen op het TT-Circuit geen doorgang vinden, waardoor de tijdelijke campings niet actief waren.

Het verblijfsaanbod in de gemeente Assen is divers. Vrijwel alle typen accommodaties die gangbaar zijn in de Nederlandse verblijfstoeristische markt zijn terug te vinden in de gemeente Assen. In de meeste steden zijn met name hotel- en B&B-kamers te vinden, maar door het buitengebied beschikt de gemeente Assen ook over een uitgebreid aanbod aan kamperen en vakantiewoningen. De gemeente mist alleen groepsaccommodaties binnen haar gemeentegrenzen, maar bij kampeerbedrijven zijn wel mogelijkheden om in groepshuizen of met grotere groepen te overnachten.

Niet alleen beschikt de gemeente over vrijwel alle verblijfstypes binnen haar grenzen, ook zijn de bedrijven van diverse schaalniveaus:

- De gemeente herbergt bijvoorbeeld enkele van de grootste verblijfsrecreatieve bedrijven van Drenthe en Noord-Nederland met Vakantiepark Witterzomer, Hotel De Bonte Wever en Van Der Valk Hotel Assen. Met name Vakantiepark Witterzomer en Hotel De Bonte Wever beschikken daarbij over

veel eigen dagrecreatieve voorzieningen³. Het evenementencentrum van Hotel De Bonte Wever zorgt tijdens grootschalige evenementen als de Dutch Open Darts en de Dutch Open Dance niet alleen voor een hoge bezetting in het eigen hotel, maar ook elders in Assen en in de omliggende gemeenten.

- Naast zeer grootschalige bedrijven zijn er ook diverse kleinschalige accommodaties in de vorm van bed & breakfasts en solitaire vakantiewoningen. Bij een deel van deze aanbieders is er sprake van een bijverdienste: deze aanbieders zijn vooral te vinden op verhuursites als Airbnb en Vrbo, hebben geen eigen (professionele) website en verhuren bijvoorbeeld alleen een kamer. Hierdoor is de verhouding tussen het aantal B&B-kamers en hotelkamers wel ongeveer 1 op 10. In andere steden in Nederland is het aantal B&B-kamers vaak 5 tot 7% van het aantal hotelkamers. Dit betekent dus dat Assen over relatief veel kamers in het particuliere segment beschikt. Een mogelijke verklaring hiervoor zijn de grootschalige evenementen, waarbij het aanbod in het particuliere segment als aanvulling op het reguliere aanbod functioneert maar verder niet direct met het overige verblijfsaanbod concurreert. Deze accommodaties hebben echter geen tijdelijke status, zoals wel geldt bij de campings.

Het verblijfsaanbod in de gemeente Assen is over het algemeen van (zeer) hoge kwaliteit. Verschillen zijn te zien tussen deelsectoren:

- Bij de hotels ligt de nadruk in Assen op het viersterrensegment. Alle grootschalige hotels bevinden zich in dat segment, maar wel eenieder met een andere focusdoelgroep (zakelijk, leisure, groepsmarkt etc.). Ook de Drentsche Golf & Country Club biedt hotelkamers aan en is daarbij op haar eigen (niche-)doelgroep gericht.
- De kwaliteit van de kleinschalige accommodaties is sterk wisselend. Enkele aanbieders zijn gevestigd in karakteristieke panden (o.m. Rijksmonumenten, woonboerderijen) en bieden een service dat aansluit bij het (luke-)niveau van een drie- of viersterrenhotel. Bij andere aanbieders is een kamer te boeken voor een lager prijsniveau en is sprake van een meer traditionele bed & breakfast als onderdeel van een particuliere woning.
- Vakantiepark Witterzomer is één van de ruim vijftig vijfsterrencampings in Nederland en behoort dus tot de beste verblijfsrecreatieve bedrijven van het land. De ANWB beoordeelt campings jaarlijks op de staat en de kwaliteit van het park en de voorzieningen, maar ook de hoeveelheid voorzieningen.

Vraag

De vraag naar overnachtingen bij de Assense verblijfstoeristische bedrijven is vastgesteld aan de hand van gegevens over de toeristenbelasting⁴. De toeristenbelasting wordt alleen afgedragen door gasten die niet in de gemeente wonen, derhalve is in overleg met de klankbordgroep een correctie van 5% uitgevoerd voor de overnachtingen van Assenaren op vaste plaatsen. In de tabel op de volgende pagina wordt de vraag per type bedrijf getoond voor de jaren 2019 en 2020. Hierbij geldt het volgende:

- In 2019 was er sprake van 421.200 overnachtingen in de gemeente Assen. In de onderstaande tabel is weergegeven hoe deze overnachtingen over de diverse typen bedrijven zijn verdeeld. Vóór de coronacrisis vond ruim 60% van de overnachtingen in de Assense hotels plaats en bijna 30% op de reguliere campings en vakantieparken. De evenementencampings waren in dat jaar goed voor

³ Medio 2021 heeft Van Der Valk Hotel Assen een grote wellnessvoorziening inclusief fitness aan haar hotel toegevoegd. In het jaar van analyse (2019) was hier nog geen sprake van.

⁴ Bron: Gemeente Assen, 2019 - 2020

ongeveer 7% van de overnachtingen. Ook reguliere campings, vakantieparken en solitaire vakantiewoningen in de gemeente Assen en omliggende gemeenten profiteren van de grootschalige evenementen.

- In 2020 daalde het aantal overnachtingen als gevolg van de coronacrisis met 21%, naar circa 334.000 overnachtingen. De gevolgen voor de deelsectoren in het verblijfstoerisme waren echter verschillend. Hotels in Assen (maar ook daarbuiten) hadden last van bijvoorbeeld de lagere zakelijke vraag en het sluiten van (eigen) voorzieningen als restaurants, waardoor het aantal overnachtingen bijna 30% lager uitkwam. De reguliere campings en vakantieparken profiteerden juist in 2020, ondanks het wegvallen van de grootschalige evenementen. Meer Nederlanders bleven in eigen land en waardeerden de eigen voorzieningen en de afstand die men bij deze bedrijven kon houden tot andere mensen. In vergelijking met de Provincie Drenthe deden de bedrijven in Assen het zelfs aanmerkelijk beter. Voor de hotels gold het tegenovergestelde; het aantal overnachtingen nam in Assen sterker af dan in de Provincie Drenthe.

Tabel 3.2. Aantal overnachtingen in het jaar 2019 en 2020 ^a

	2019	2020	AANDEEL IN OVERNACHTINGEN IN HET JAAR 2019	ONTWIKKELING 2019-2020 ASSEN	ONTWIKKELING 2019-2020 DRENTHES ^b
HOTELS	264.100	186.800	63%	-29%	-20%
BED & BREAKFASTS	4.800	4.900	1%	+2%	
REGULIERE CAMPINGS, VAKANTIE- PARKEN EN VAKANTIEWONINGEN	119.400	141.200	28%	+18%	-14%
TIJDELIJKE CAMPINGS	31.300	0	7%	-100%	N.B.
JACHTHAVENS	1.600	1.600	<1%	0%	N.B.
TOTAAL	421.200	334.500	100%	-21%	-17%

^a Bron: Gemeente Assen, bewerking ZKA. ZKA rapporteert het aantal overnachtingen altijd aan de hand van sectortotalen. Om de betrouwbaarheid van individuele bedrijven te waarborgen, zijn vraaggegevens alleen gerapporteerd indien er sprake is van minstens drie bedrijven in een deelsector. Om die reden is ervoor gekozen om de reguliere campings, vakantieparken en solitaire vakantiewoningen samen in één categorie te plaatsen.

^b Bron: CBS, Statistiek Logiesaccommodaties, bewerking ZKA. In de Drentse totaalcijfers is ook de vraagontwikkeling van verblijf in groepsaccommodaties meegenomen, die in Assen niet als aparte accommodatie in het aanbod te vinden zijn. Ten opzichte van de afbakening die ZKA hanteert in dit onderzoek wijken de definities van het CBS licht af. Het CBS hanteert bijvoorbeeld een ondergrens van vijf slaapplekken voor de categorie "Hotels, pensions, jeugdaccommodaties of bed & breakfasts". Dat is door ZKA niet gedaan, omdat alle accommodaties voor overnachtingen zorgen en het beeld bij een ondergrens incompleet zou blijven. Ook bij huisjesterreinen en kampeerterreinen, die in de afbakening van ZKA overeen komen met de categorie *Reguliere campings, vakantieparken en vakantiewoningen*, wordt een ondergrens gehanteerd.

Wat betreft de doelgroepen geldt het volgende:

- Bij de meeste geïnterviewde verblijfsaanbieders was het overgrote deel van de gasten voor de coronacrisis Nederlands. Het aantal Duitsers en Belgen dat in Assen overnacht is in de afgelopen jaren wel toegenomen, net als elders in Nederland, en de meeste aanbieders zien mogelijkheden om meer vraag uit deze herkomstmarkten te genereren.
- In de hotelmarkt is het aandeel zakelijke overnachtingen per bedrijf verschillend, mede door de locatie, ketenvorming en aanwezigheid van voorzieningen die bij de zakelijke markt passen.
- Veel van de gasten met een toeristisch motief boeken zien de stad als een goede uitvalsbasis voor een combinatiebezoek, waarbij niet alleen het Drents Museum en het centrum van Assen op het programma staat maar ook wandelen en fietsen in de natuurgebieden in omliggende gemeenten (zoals het Fochteloërveen en de Onlanden).

Het gastoordeel over het verblijfsaanbod is aan de hand van online reviews beoordeeld. De onderstaande tabel laat zien dat vrijwel alle verblijfsaanbieders hoog tot zeer hoog worden beoordeeld door de verblijfs gast. De aanbieders met een zeer hoog gastoordeel (4,5 of hoger) zijn vaak kleinschalige accommodaties zoals bed & breakfasts en minicampings. De grootschalige bedrijven in de gemeente behoren qua gastoordeel tot de tweede categorie, met een hoog oordeel (4-4,4). Deze verdeling is elders in het land ook vaak zichtbaar.

Tabel 3.3. Gastoordeel verblijfs-toeristisch aanbod

GASTOORDEEL	AANDEEL
ZEER HOOG (>=4,5)	28%
HOOG (4-4,4)	67%
GEMIDDELD (3,5-3,9)	5%
LAAG (3,0-3,4)	0%
ZEER LAAG (0-2,9)	0%

Bron: Google Reviews, bewerking ZKA. Er is een ondergrens van twintig reviews per aanbieder gehanteerd. De aandelen zijn uitgedrukt in aantallen aanbieders en niet op basis van de capaciteit. Peilmoment is mei 2021.

3.2 Dagrecreatie

Aanbod

Wat betreft het dagrecreatieve aanbod in de gemeente Assen geldt het volgende:

- In 2019 waren in de gemeente Assen in totaal 440 aanbieders waar inwoners en bezoekers terecht kunnen voor een dagrecreatief bezoek. Hierbij zijn 21 “reguliere” aanbieders (geen horeca of niet-dagelijkse detailhandel) van dagrecreatie⁵. Het merendeel van het aanbod is daarbij ingedeeld in de categorie *Attracties, sportief en outdoor* en *Musea en bezienswaardigheden*. De andere categorieën bevatten minder aanbieders, maar deze aanbieders (DNK, Podium Zuidhaege, TT-Circuit Assen, Expo Assen, Evenementencentrum De Bonte Wever) zijn wel allemaal grootschalig en beeldbepalend voor de gemeente Assen.
- Tot de dagrecreatie kunnen dus ook de niet-dagelijkse detailhandel en de horeca worden gerekend. De gemeente had voor de coronacrisis 285 verkooppunten op het vlak van niet-dagelijkse detailhandel (met 135.800 m²) en 133 verkooppunten op het vlak van horeca.
- Tenslotte zijn er in de openbare ruimte (en dus niet op het TT-Circuit of in De Bonte Wever en Expo Assen) diverse evenementen, zoals het TT-festival, het Preuvenement, Bevrijdingsdag en de DTM City Demo. De evenementen met meer dan 5.000 bezoeken zijn in de analyse opgenomen.

⁵ De aanbodlijst op het vlak van dagrecreatie is opgesteld door de gemeente Assen en ZKA op basis van deskresearch. Omdat bedrijven als De Bonte Wever op meerdere vlakken dagrecreatie aanbieden wijkt het totale aantal aanbieders (22) af van het aantal aanbieders in de tabel. Voor de horeca en detailhandel wordt uitgegaan van de gegevens in het Koopstromenonderzoek 2019, uitgevoerd door I&O Research. Zij baseren zich daarbij op Locatus. Die bron is aangehouden voor het aantal bedrijven in 2020, met peildatum december 2020.

Tabel 3.4. Aantal aanbieders dagrecreatie

	2019	2020
ATTRACTIES, SPORTIEF EN OUTDOOR	10	10
CULTUUR EN ENTERTAINMENT	2	2
EVENEMENTEN	3	3
MUSEA EN BEZIENSWAARDIGHEDEN	7	7
NIET-DAGELIJKSE DETAILHANDEL	285	275
HORECA	133	146
TOTAAL	440	443

Het aanbod was stabiel in het jaar 2020, maar had uiteraard te werken met periodes van sluiting en capaciteitsrestricties. Alle grootschalige buitenevenementen werden afgelast en ook binnenevenementen zijn vrijwel alleen vóór de uitbraak van de coronacrisis in maart 2020 gehouden. Onder meer door steunpakketten van de overheid kon het aanbod, in ieder geval qua aantallen aanbieders, op peil blijven.

Het dagrecreatief aanbod is ook te kwalificeren op basis van trekkracht. Dit vertelt iets over de mate waarin aanbod erin slaagt om bezoekers van verder weg aan te trekken en dus ook tot verblijfsbezoek kan leiden. Hiertoe onderscheidt ZKA vier niveaus, te weten trekkers, nichetrekken, vasthouders en basisvoorzieningen. Voor trekkers en nichetrekken zijn bezoekers van verder weg belangrijk in de exploitatie. Zij hebben op (inter-)nationaal niveau uitstraling en dragen sterk bij aan de bekendheid van Assen. Vasthouders zijn aanbieders waarvoor een bezoeker van verder weg niet direct naar Assen komt, maar die wel bijdraagt aan gezellig (langer) verblijf of een fijne woonomgeving. Basisvoorzieningen zijn aanbieders die vaak vooral op de eigen inwoners en inwoners van omliggende gemeenten gericht zijn en daarvoor een belangrijke functie innemen. Dit kunnen zowel grootschalige als (zeer) kleinschalige aanbieders zijn. Wat betreft het dagrecreatieve aanbod in de gemeente Assen geldt het volgende:

- De gemeente Assen heeft diverse aanbieders van dagrecreatie die met hun concept (veel) bovenregionaal bezoek aantrekken. Te denken valt daarbij aan het Drents Museum, TT-Circuit Assen, Expo Assen maar ook aanbieders als de Drentsche Golf & Country Club, LOFF Wellness, Outdoor Drenthe en Fundustry Assen. Bij De Bonte Wever is sprake van een totaalpakket, waarbij het evenementencentrum wordt aangevuld met diverse andere dagrecreatieve voorzieningen en het hotel. Mogelijk verliest Assen wel één van deze aanbieders in de komende jaren, voor Expo Assen geldt dat er mogelijk een einde aan de activiteiten komt⁶.
- Met DNK en Podium Zuidhaege beschikt de gemeente Assen over een bioscoop, bibliotheek, theater en cultuurhuis die passen bij de omvang van de stad en die ook vaak in andere steden te vinden zijn. Deze aanbieders zijn daarom basisvoorzieningen voor de inwoner van Assen en omgeving, maar hebben wel een grote impact in de samenleving. Ook andere aanbieders (zoals Jumpstyle Assen, Ballorig en enkele kinderboerderijen) zijn meer op de bezoeker uit Assen of de eigen regio gericht.

In Assen was de leegstand in 2019 ruim boven het landelijk gemiddelde. Op gemeenteniveau was de leegstand, gemeten in verkooppunten, 11%. In het centrum van Assen was dat zelfs 19%. Ten opzichte

⁶ Eigenaar Libéma heeft in juni 2020 aangekondigd dat het uiterlijk in 2023 met de exploitatie van Expo Assen zal stoppen. Het is nog niet duidelijk in welke vorm Expo Assen in de toekomst actief zal zijn.

van de voorgaande meting in 2015 betekende dit in het centrum een lichte verslechtering, op gemeenteniveau een lichte verbetering⁷.

Vraag

De omvang van de vraag in de dagrecreatie is vastgesteld aan de hand van telefonische interviews, deskresearch, externe bronnen (Continu Vrijetijdsonderzoek, Koopstromenonderzoek 2019, Monitor toerisme Drenthe) en ramingen van ZKA⁸. In de onderstaande tabel is het aantal bezoeken per categorie op een rij gezet voor de jaren 2019 en 2020. Hierbij geldt het volgende:

- In 2019 waren er ruim 4,4 miljoen dagrecreatieve bezoeken. De categorie die de meeste bezoeken genereerde in de gemeente Assen is *Evenementen*. De drie grootschalige aanbieders (TT Circuit Assen, De Bonte Wever, Expo Assen) speelden hier in betreffend jaar een belangrijke rol in. Daarnaast waren er diverse evenementen in de openbare ruimte waarbij het TT Festival, Koningsdag en Bevrijdingsdag de meeste bezoeken trokken. Na de categorie *Evenementen* zorgde de categorie *Cultuur, entertainment, musea en bezienswaardigheden* voor het hoogste aantal bezoeken. De meeste bezoeken in die categorie kwamen terecht bij het Drents Museum, DNK en Podium Zuidhaege.
- In 2020 nam het aantal dagrecreatieve bezoeken sterk af, over vrijwel de gehele linie. Alleen in de categorie *Routegebonden en buitenrecreatie* nam het aantal bezoeken toe, omdat de coronacrisis tot meer recreatieve wandel- en fietstochten heeft geleid⁹. De andere aanbieders, vaak gebonden aan een specifieke (binnen-)locatie, hadden te maken met restricties aan openstelling, groeps grootte en/of capaciteit. Hierdoor was een groot deel van het jaar een bezoek niet mogelijk, met lagere cijfers tot gevolg. Het aantal bezoeken in de categorieën *Uitgaan/Horeca* en *Evenementen* nam het sterkst af ten opzichte van 2019, met circa 70%.

Tabel 3.5. Aantal bezoeken dagrecreatie in het jaar 2019 en 2020 ^a

	2019	2020	AANDEEL IN BEZOEKEN IN HET JAAR 2019	ONTWIKKELING 2019-2020 ^b
ATTRACTIES, SPORTIEF EN OUTDOOR	459.000	191.800	10%	-58%
CULTUUR, ENTERTAINMENT, MUSEA EN BEZIENSWAARDIGHEDEN	888.500	427.800	19%	-52%
EVENEMENTEN	1.346.500	439.100	30%	-67%
RECREATIEF WINKLEN	600.000	318.000	13%	-47%
UITGAAN/HORECA	690.000	207.000	15%	-70%
ROUTEGEBONDEN EN BUITENRECREATIE	451.800	588.500	13%	+30%
TOTAAL	4.435.800	2.172.200	100%	-51%

^a Zie het hoofdstuk met de methodologie voor meer informatie over de totstandkoming van deze cijfers. Om de vertrouwelijkheid van individuele aanbieders te borgen worden vraaggegevens alleen gerapporteerd indien er sprake is van minstens drie bedrijven in een deelsector.

^b De daling van het aantal bezoeken in de categorie *Uitgaan/horeca* is een raming van ZKA op basis van de periode waarin de horeca te maken had met volledige sluiting (bijna de helft van het jaar) en capaciteitsrestricties (circa vier maanden). De omzet daalde volgens cijfers van het CBS overigens niet zo hard als het aantal bezoeken, omdat veel van de bedrijven nieuwe (online) verdienmodellen ontwikkelden. De ontwikkeling van het recreatief winkelen is gebaseerd op data van RMC over de afname van het aantal passanten in Nederlandse winkelstraten.

⁷ Bron: I&O Research, Koopstromenonderzoek Oost-Nederland 2019

⁸ Zie bijlage 1 voor de gehanteerde definities en afbakening.

⁹ Bron: CBS, Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2020. Het gemiddeld aantal recreatieve fietskilometers per persoon nam toe van 195 in 2019 naar 254 in 2020. Deze ontwikkeling is als basis genomen voor de ontwikkeling van de categorie *Routegebonden en buitenrecreatie*.

Wat betreft de doelgroepen voor de dagrecreatie geldt het volgende:

- Uit het Koopstromenonderzoek werd duidelijk dat in 2019 circa 58% van de omzet in de niet-dagelijkse detailhandel door inwoners van Assen was veroorzaakt. 33% was van inwoners van omliggende gemeenten en 6% van inwoners iets verder weg. 3% van de omzet werd toegeschreven aan het toerisme.
- Per aanbieder in de dagrecreatie zijn grote verschillen in de herkomst van bezoekers. Uit een eerder uitgevoerd onderzoek naar de waarde van DNK voor Assen bleek dat zo'n 80% van alle bezoekers binnen een straal van 20 kilometer woont. Ook het TT Festival heeft ondanks de koppeling aan de Dutch TT een relatief groot aandeel bezoekers uit Assen en de regio, die alleen voor het TT Festival komen¹⁰. De Bonte Wever trekt zowel bezoekers van verder weg (met evenementen en het totaal-concept) als bezoekers uit Assen en omgeving (met naast de evenementen onder meer het zwembad, de horeca en de fitness).
- Het Drents Museum trekt vooral bezoekers van verder weg. In 2019 kwam 83% van de bezoekers van buiten Drenthe, en gaf 60% aan speciaal voor de tentoonstellingen naar Drenthe te komen¹¹.

Tenslotte is het gastoordeel over het dagrecreatieve aanbod aan de hand van online reviews in kaart gebracht. Bijna 70% van de aanbieders wordt hoog beoordeeld door de bezoeker, bijna 20% zeer hoog. Ten opzichte van het verblijfsaanbod krijgt een iets groter deel van het dagrecreatief aanbod een gemiddeld oordeel.

Tabel 3.6. Gastoordeel dagrecreatief aanbod

GASTOORDEEL	AANDEEL
ZEER HOOG (>=4,5)	19%
HOOG (4-4,4)	69%
GEMIDDELD (3,5-3,9)	12%
LAAG (3,0-3,4)	0%
ZEER LAAG (0-2,9)	0%

Bron: Google Reviews, bewerking ZKA. Er is een ondergrens van twintig reviews per aanbieder gehanteerd. De aandelen zijn uitgedrukt in aantallen aanbieders en niet op basis van bijvoorbeeld het aantal bezoeken. Peilmoment is mei 2021.

Het Drents Museum won in 2019 een prestigieuze internationale museumprijs bij de Global Fine Art Awards, die als de Oscars van de museale wereld gelden. In Nederland won het museum bovendien de Tentoonstellingsprijs van 2019, toegekend door het Museumtijdschrift. Het is een teken dat ook onder professionals de kwaliteiten van de tentoonstellingen van het museum worden gewaardeerd¹².

3.3 Economische betekenis

Bestedingen

Aan de hand van diverse bronnen zijn de bestedingen als gevolg van recreatie en toerisme in de gemeente Assen in het jaar 2019 en 2020 geraamd. De overnachtingen en bezoeken zijn hiervoor de

¹⁰ Bron: TT Festival/Hendrik Beerda Consultancy (2017). Merkracht en economische waarde van het TT Festival

¹¹ Bron: Provincie Drenthe, Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020

¹² Bron: <https://drentsmuseum.nl/nl/nieuws/het-drents-museum-wint-award>

basis. In bijlage 3 zijn de bestedingsprofielen te vinden die per overnachting en per bezoek zijn gehanteerd. Dit leidt tot de volgende conclusies:

- De bestedingen als gevolg van toerisme en recreatie zijn voor het jaar 2019 op € 146,2 mln. geraamd. In de raming is ongeveer 20% van de bestedingen het gevolg van verblijfsaanbod. Het is echter nadrukkelijk niet te stellen dat maar 20% door verblijfstoerisme ontstaat. Verblijfs gasten ondernemen namelijk activiteiten bij dagrecreatieve aanbieders (denk aan een bezoek aan een museum, theater of een evenement) en ook daaruit komen allerlei bestedingen voort. Deze bestedingen zijn onder dagrecreatie opgenomen. Andersom geldt hetzelfde: sommige verblijfsbezoeken aan Assen zijn vanwege een grootschalig evenement, zoals de Dutch TT. Deze bestedingen zijn in de onderstaande tabel opgenomen onder verblijf, terwijl de overige bestedingen onder dagrecreatie vallen.
- In 2020 namen de bestedingen van de R&T-sector fors af, door eerdergenoemde factoren als afgelastingen van evenementen en perioden van sluiting en capaciteitsrestricties. Op basis van deze factoren en aanvullende data van het CBS is de afname van de bestedingen ten opzichte van het jaar 2019 geraamd op ongeveer 50%. Daarmee zijn de bestedingen als gevolg van recreatie en toerisme in 2020 op € 72,5 mln. geraamd.

Tabel 3.7. Bestedingen recreatie en toerisme in de jaren 2019 en 2020

	2019			2020			2019-2020
	VERBLIJF	DAG	TOTAAL	VERBLIJF	DAG	TOTAAL	
LOGIES	€ 14,0 mln.	-	€ 14,0 mln.	€ 11,0 mln.	-	€ 11,0 mln.	-21%
HORECA	€ 8,9 mln.	€ 48,4 mln.	€ 57,3 mln.	€ 4,5 mln.	€ 15,3 mln.	€ 19,8 mln.	-65%
DETAILHANDEL	€ 3,3 mln.	€ 22,3 mln.	€ 25,6 mln.	€ 2,5 mln.	€ 9,2 mln.	€ 11,7 mln.	-54%
ENTREE	€ 2,4 mln.	€ 41,2 mln.	€ 43,7 mln.	€ 0,6 mln.	€ 26,6 mln.	€ 27,2 mln.	-38%
VERVOER	€ 1,1 mln.	€ 4,4 mln.	€ 5,6 mln.	€ 0,9 mln.	€ 1,9 mln.	€ 2,8 mln.	-50%
TOTAAL	€ 29,9 mln.	€ 116,1 mln.	€ 146,2 mln.	€ 19,5 mln.	€ 53,0 mln.	€ 72,5 mln.	-50%

De gemiddelde bestedingen per overnachting zijn in de gemeente Assen hoger dan het landelijk gemiddelde. Deels heeft dit te maken met de structuur van de bedrijven: grootschalige bedrijven met veel eigen voorzieningen zijn verantwoordelijk voor een relatief groot deel van de overnachtingen en daarmee ook relatief hoge bestedingen genereren. Dat is niet alleen binnen de bedrijven zelf, maar ook in het centrum van Assen en in de omliggende gemeenten. Het centrum van Assen staat tijdens een verblijf van meerdere dagen bij veel van de verblijfs gasten op de agenda. De aanwezigheid van de verblijfstoeristische bedrijven verstevigt daarmee de basis voor voorzieningen waar ook de eigen inwoners van profiteren, zoals de horeca en detailhandel.

Door het type dagrecreatieve activiteiten die in de gemeente Assen worden ondernomen zijn ook de gemiddelde bestedingen voor een dagbezoek relatief hoog. Zelfs als een bezoek niet tot een overnachting leidt, zorgen dagrecreatieve aanbieders, zoals de culturele instellingen in het centrum van Assen, voor combinatiebezoeken waarvan horeca en detailhandel profiteren¹³. Ook de meeste evenementen gaan gepaard met zeer hoge bestedingen.

¹³ In 2018 heeft DNK de economische waarde van haar activiteiten laten onderzoeken door Berenschot. Hieruit kwam naar voren dat de totale economische waarde van DNK € 9,5 mln. was, waarvan de helft bij DNK zelf en de andere helft in het centrum van Assen.

Werkgelegenheid

Gemeten volgens de landelijke R&T-standaard was de werkgelegenheid in de R&T-sector in Assen in 2019 volgens stichting LISA circa 5,5%. Dat komt neer op 2.290 banen aan directe werkgelegenheid. Daarmee was het aandeel van de R&T-sector in de gemeente lager dan landelijk (circa 7,0%), maar vergelijkbaar met bijvoorbeeld een stad als Deventer. Enkele sectoren blijven buiten beschouwing in de raming volgens de landelijke R&T-standaard, zoals delen van de niet-dagelijkse detailhandel (voor recreatief winkelen). Het is afhankelijk van de structuur van de werkgelegenheid in een gemeente, maar doorgaans is de indirecte werkgelegenheid goed voor 25% tot 35% extra banen bovenop de directe werkgelegenheid. De totale werkgelegenheid in de R&T-sector was dus hoger dan 3.000 banen.

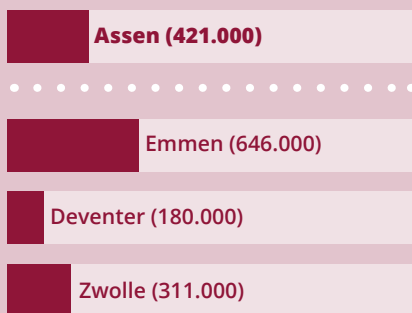
Economie

Samenleving

Omgeving

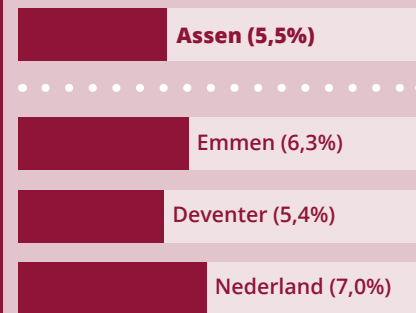
Overnachtingen

Bestedingen

Aandeel werkgelegenheid

Sturingsinstrumenten

Bezettingsgraad hotels

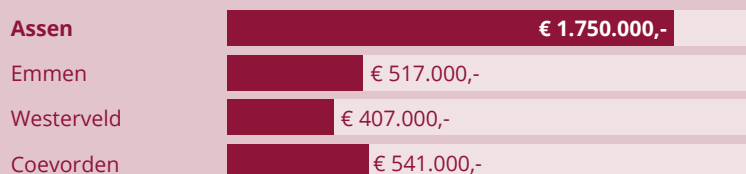
De bezettingsgraad in de Assense hotels is voor het jaar 2019 geraamd op circa 74%, met circa 70% van de kamernachten voor toeristisch verblijf. Daarmee was de bezetting iets hoger dan in Noord-Nederland. In de exploitatie van hotels gaat het niet alleen om de bezetting, maar ook de gerealiseerde kamerprijzen. Het resultaat van beide is de RevPAR, de omzet per beschikbare kamer. In Noord-Nederland was de RevPAR in 2019 circa € 62,- (bron: HOSTA 2020), terwijl in Nederland (excl. Amsterdam en Schiphol) deze € 71,- was. Ook in de regio Arnhem-Nijmegen was de RevPAR hoger (€ 69,-).

Leegstand centrumgebied

Volgens het Koopstromenonderzoek Oost-Nederland 2019 was de leegstand in de centrumgebieden van de Drentse steden het hoogst in Assen, ondanks een afname in het aanbod van 12% tussen 2015 en 2019. De leegstand was in Assen daarmee ook iets hoger dan gemiddeld in centrumlocaties met meer dan 40.000 m² (in Oost-Nederland 14%). Met name middelgrote steden staan onder druk door structurele veranderingen in het winkelgedrag van de Nederlander. Assen heeft hier ook mee te maken. Een stad als Deventer slaagt er in haar centrum beter in om de leegstand laag te houden, maar doet dat met een (veel) lager aantal vierkante meters. Toerisme biedt Assen en andere middelgrote steden wel kansen om draagvlak voor voorzieningen te behouden.

Toeristisch-recreatieve bestedingen per km²

De toeristisch-recreatieve bestedingen per vierkante kilometer zijn in de gemeente Assen hoger dan het landelijk gemiddelde en dan in andere Drentse gemeenten met een sterk toeristisch-recreatief profiel. Assen telt op een beperkte oppervlakte veel aanbieders met hoge trekkracht op bezoekers van verder weg. Door de uniciteit en schaal van deze aanbieders slaagt Assen erin om relatief veel gasten van verder weg aan te trekken. Dit draagt eraan bij dat de bestedingen per vierkante kilometer hoog zijn. De sector is daarmee een belangrijke asset voor Assen.

4. Impact op de samenleving

Toeristisch-recreatieve druk

De toeristisch-recreatieve druk, gemeten aan de hand van densiteit (overnachtingen en bezoeken t.o.v. oppervlakte) en intensiteit (overnachtingen en bezoeken t.o.v. aantal inwoners), is op gemeenteniveau bescheiden. In vergelijking met Nederland en enkele andere gemeenten in Drenthe is het verblijfstoerisme iets minder goed verspreid over het jaar. Dit heeft met name te maken met het belang van evenementen voor het verblijfstoerisme in Assen. Hierdoor vindt een relatief groot deel van de overnachtingen op korte tijd in het jaar plaats (zomerperiode).

Bijdrage aan voorzieningenniveau

De toeristisch-recreatieve sector draagt bij aan het leefklimaat in de gemeente Assen:

- De sector biedt Assenaren en inwoners van omliggende gemeenten mogelijkheden om hun vrije tijd in te vullen. In vergelijking met andere steden had/heeft Assen relatief veel aanbieders die gericht zijn op het binnenhalen van evenementen en beurzen, die een aanvulling vormen op het reguliere, jaarronde aanbod waarvan ook de Assenaar profiteert.
- De status van hoofdstad van de Provincie Drenthe verhoogt ook het voorzieningenniveau. Het Bevrijdingsfestival is bijvoorbeeld een evenement dat alleen in provinciehoofdsteden plaatsvindt, en waar Assenaren dus goede toegang tot hebben. Net als in de hoofdsteden van diverse andere provincies beschikt Assen met het Drents Museum ook over een provinciaal museum, met onder meer vaste collecties over de prehistorie van de Provincie Drenthe en de kunststroming noordelijk realisme. Dat biedt bezoekers van verder weg een reden om Assen te bezoeken, maar zorgt ook voor borging van het waardevolle verleden van Assen en Drenthe.
- Niet alleen het Drents Museum biedt Assenaren educatie, ook andere aanbieders in de culturele sector als DNK en Podium Zuidhaege bieden diverse vormen van kunst- en cultuureducatie. Ook staat bij de culturele instellingen toegankelijkheid, sociale cohesie en inclusie hoog op agenda, waardoor de maatschappelijke waarde van deze instellingen groot is. De instellingen dragen bij aan het vestigingsklimaat en zorgen voor ontwikkeling en ontmoeting.

De bijdrage aan het voorzieningenniveau kan als het gaat om horeca en detailhandel ook cijfermatig worden uitgedrukt. De gemeente Assen heeft, ondanks de inkrimping van de detailhandel in het centrum in de afgelopen jaren, nog steeds een relatief hoog aantal vierkante meters niet-dagelijkse detailhandel. Gemeenten met een vergelijkbaar aantal inwoners hebben gemiddeld gezien circa 15.000 m² minder niet-dagelijkse detailhandel. Omgerekend naar aantallen vierkante meters per inwoner scoort Assen aanmerkelijk hoger dan steden als Deventer, Almelo en Hengelo¹⁴. Provinciale hoofdsteden als Leeuwarden, Maastricht en Middelburg zitten per inwoner dichtbij het niveau van Assen, maar deze steden staan sterk in verbinding met het verblijfstoerisme in de omliggende regio. Maastricht is bovendien een bestemming op zich, ook voor dagtoerisme uit België en Duitsland.

Toerisme draagt in Assen wel ten dele bij aan de instandhouding van het voorzieningenniveau. Uit het koopstromenonderzoek van 2019 kwam naar voren dat 9% van de bestedingen aan niet-dagelijkse detailhandel in het centrum voortkomt uit toerisme en uit bezoekers die niet uit Assen of omliggende

¹⁴ Bron: I&O Research, Koopstromenonderzoek Oost-Nederland 2019

gemeenten komen. Dat is iets lager dan in de centrumgebieden van steden als Deventer of Almelo, maar wel hoger dan in bijvoorbeeld Emmen, Meppel of Hogeveen. Ook is de koopkrachtbinding, de mate waarin de winkelvoorzieningen worden gebruikt door de eigen inwoners, in het centrum van Assen het hoogst van de centrumgebieden in de Drentse steden¹⁵. Het perspectief voor het centrum van Assen is, mede als gevolg van de coronacrisis, echter niet bijzonder gunstig. De koopkrachtbinding neemt namelijk wel af, ten koste van online shopping.

Wat betreft de horeca draagt toerisme tot op heden weinig bij aan een hoge diversiteit. Volgens diverse partijen is de diversiteit wel verbeterd in de afgelopen jaren maar deze is nog steeds voor verbetering vatbaar. Qua hoeveelheid horeca is het verschil tussen Assen en andere steden (zoals Deventer, Emmen, Hogeveen, Almelo, Hengelo) doorgaans klein, al steken provinciale hoofdsteden als Maastricht en Middelburg er qua vierkante meters per inwoner wel bovenuit.

Neveneffecten

Het aantal vernielingen en misdrijven in de openbare orde en tegen openbaar gezag in de gemeente is iets hoger dan op basis van het aantal inwoners te verwachten valt. Er zijn echter geen indicaties dat hierin – jaarrond – een relatie met recreatie en toerisme bestaat. De overgrote meerderheid van de inwoners ervaart de grootschalige Assense evenementen als positief en als een bijdrage aan het woongenot en het DNA van de gemeente. Net als in andere steden is een klein deel van de inwoners minder positief, maar hierop wordt zo goed als mogelijk gestuurd door de organisatoren, overheid en bevoegde instanties. De positieve effecten zijn hierdoor veel groter, zeker in vergelijking met andere steden. Op andere vlakken (verkeer, parkeren) zijn er geen indicaties van jaarronde overlast door toerisme.

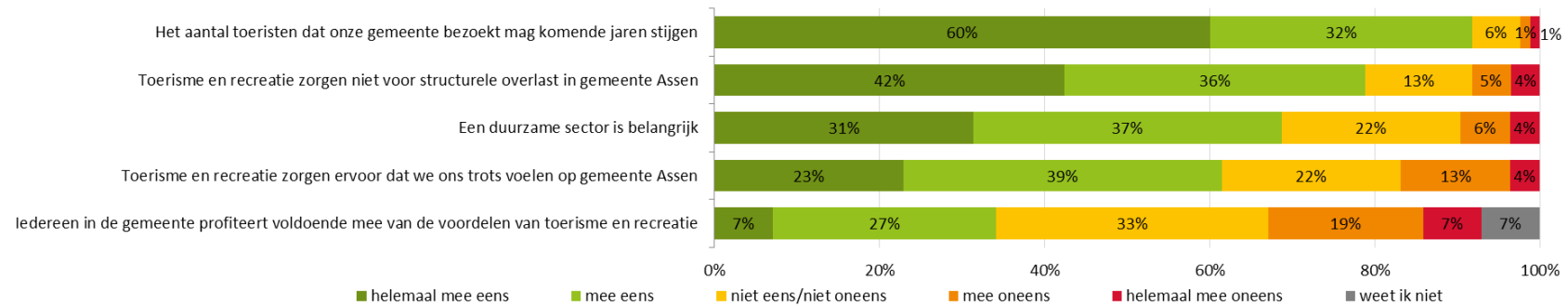
Draagvlak onder bevolking

Het draagvlak onder de bevolking voor recreatie en toerisme is getoetst aan de hand van enkele telefonische interviews met vertegenwoordigers uit de samenleving en aan de hand van een bredere inwonersenquête. Hieruit blijkt:

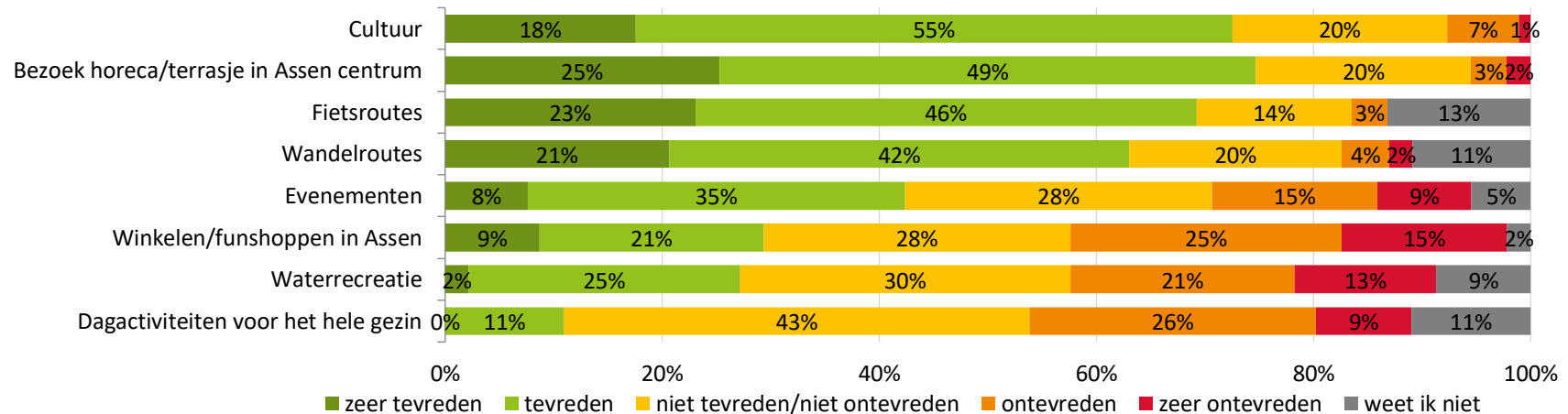
- Uit de gevoerde telefonische interviews lijkt het draagvlak groot. Toerisme moet actief worden gepromoot, omdat het een basis biedt om het voorzieningenniveau te verstevigen en/of in stand te houden. In het hoogseizoen wordt het centrum van Assen bovendien niet als druk ervaren. De voordelen van toerisme en recreatie compenseren de nadelen.
- De resultaten van de inwonersenquête dienen met enig voorbehoud te worden geïnterpreteerd als het gaat om de vertaling naar alle inwoners van Assen. Het beeld dat uit de telefonische interviews naar voren kwam lijkt echter te worden bevestigd door de respondenten die aan de enquête hebben meegedaan. De steun voor meer toerisme en recreatie is groot en overlast wordt maar door een bescheiden groep gevoeld. De grootste tevredenheid over het aanbod wordt gevoeld over het culturele aanbod, de horeca in het centrum en de fiets- en wandelroutes. De grootste ontevredenheid heerst over het winkelaanbod, de mogelijkheden voor waterrecreatie en activiteiten voor het gehele gezin. Assenaren worden niet in groten getale trotser op de stad als gevolg van toerisme en recreatie.

¹⁵ Bron: I&O Research, Koopstromenonderzoek Oost-Nederland 2019

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen (N=85)

In hoeverre bent u tevreden met het vrijetijdsaanbod in de gemeente Assen? (N=92)

Economie

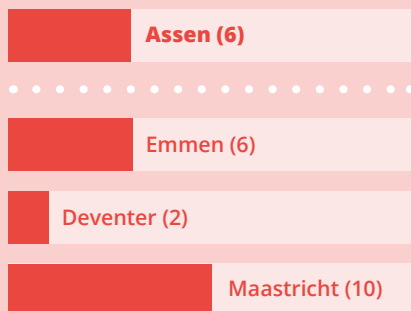
Samenleving

Omgeving

Overnachtingen per inwoner

Horeca per inwoner

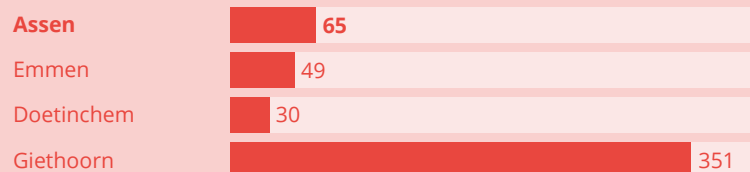

Steun bevolking aan toerisme

Sturingsinstrumenten

Aantal dagbezoeken per inwoner

Het aantal dagbezoeken per inwoner is in de gemeente Assen op jaarbasis circa 65. Dit aantal bezoeken is iets hoger dan in de gemeente Emmen of in de gemeente Doetinchem. Met name de gemeente Emmen beschikt met WILDLANDS over een behoorlijke toeristische trekkracht, maar Assen kan daar met onder meer het Drents Museum, de Bonte Wever en het TT-Circuit diverse aanbieders tegenover zetten. De sterke economische prestaties van de R&T-sector in Assen gaan niet aantoonbaar gepaard met een hoge druk op de samenleving. Ter illustratie is daarvoor Giethoorn in de benchmark opgenomen. Absoluut gezien trekt de gemeente Assen meer bezoeken dan Giethoorn, maar daar gebeurt dat in een kleine kern met weinig inwoners. Hierdoor is de ervaren druk aanmerkelijk hoger.

Niet-dagelijkse detailhandel (m² WVO) per inwoner

De gemeente Assen kent net als de gemeente Emmen een relatief hoog koopkrachtbinding en toevloeiing, omdat het wat betreft niet-dagelijkse detailhandel een omvangrijk aanbod heeft en een regiofunctie vervult. Wel is de binding aan het afnemen door de toenemende invloed van online winkelen. Ten opzichte van de benchmarksteden kent Assen een hogere leegstand, die ook het landelijk gemiddelde overstijgt. Deventer is een gemeente met iets meer inwoners, maar heeft absoluut en relatief minder vierkante meters niet-dagelijkse detailhandel, en kent bovendien veel minder leegstand.

Raming toeristenbelasting per inwoner

In 2019 werden de opbrengsten aan toeristenbelasting voor de gemeente Assen op € 10,- per inwoner geraamd. Daarmee waren de opbrengsten hoger dan in bijvoorbeeld Emmen of Zwolle, maar aanmerkelijk lager dan in Maastricht. Maastricht trekt op jaarbasis aanmerkelijk meer overnachtingen dan Assen. Ook qua tarief zijn er verschillen. Enkele jaren geleden is het tarief in Assen verhoogd. Het tarief is anno 2021 in Assen € 1,40 per overnachting. Daarmee is het tarief iets lager dan in bijvoorbeeld Emmen, waar het tarief per overnachting € 1,50 is. In Deventer is het tarief gedifferentieerd, met € 1,60 voor verblijf in hotels, € 0,47 voor verblijf op campings en € 1,02 voor overige overnachtingen. In Maastricht, nationaal en internationaal een aansprekende bestemming, is het tarief aanmerkelijk hoger, variërend van € 2,12 p.p.n. in een B&B tot € 5,87 p.p.n. in een vijfsterrenhotel. Een hogere toeristenbelasting heeft voordelen voor de samenleving, maar ook nadelen voor de R&T-sector. De opbrengsten kunnen worden ingezet om bijvoorbeeld het voorzieningenniveau te verbeteren (omdat het een algemene belasting betreft), maar de toeristenbelasting kan ook gevolgen hebben voor de aantrekkelijkheid van de gemeente als bestemming voor een verblijfsbezoek.

5. Impact op de omgeving

Footprint toerisme

In algemene zin presteert de gemeente Assen goed als het gaat om een duurzame omgeving. Zo scoort de gemeente Assen bovengemiddeld op de landelijke duurzaamheidsindex. Ook is de luchtkwaliteit in de gemeente relatief goed. Verblijfstoerisme zorgt voor een aanvulling op de reguliere voetafdruk van economische activiteit, maar deze is zeer bescheiden (geraamd op circa 2%). Wel is de gemiddelde voetafdruk per overnachting in Assen hoger dan het landelijk gemiddelde, omdat de hotelsector belangrijk is in Assen en deze in de regel tot een hogere voetafdruk per overnachting dan bijvoorbeeld kamperen leidt. Het aantal publieke en semipublieke laadpalen per 1.000 inwoners was in de gemeente Assen in 2019 lager dan het landelijk gemiddelde, maar hoger dan in de meeste Drentse gemeenten. De R&T-sector draagt hieraan bij met voorzieningen voor hun gasten.

Kwaliteitsbehoud erfgoed, natuur en landschap

De gemeente Assen is een relatief groene gemeente, met buiten de kern Assen ook een Natura 2000-gebied (Witterveld). In de kern Assen is het Asserbos gelegen, wat Assen een van de groenste steden van het Noorden maakt. Tot aan 2018 was het eigendom en beheer hiervan in handen van de gemeente Assen, maar dat is, onder duidelijke voorwaarden, overgedragen aan de Stichting het Drentse Landschap. Op gronden van de stichting werd ten westen van het Asserbos al het Duurzaamheidscentrum en een kinderboerderij uitgebaat. Het Asserbos heeft in samenhang met het Asser stadscentrum het predicaat beschermd stadsgezicht ontvangen, voor het bijzondere cultuurhistorische karakter. Onder meer de lanenstructuur en de leeftijd van het bos dragen hieraan bij.

In 1809 kreeg Assen stadsrechten en werden in de plaats diverse herenhuizen en villa's gebouwd. Om die reden kreeg Assen de bijnaam "stad der paleizen". Door het predicaat beschermd stadsgezicht en aanvullend gemeentelijk beleid met betrekking tot het behoud en gebruik van natuur en landschap is het behoud van de landschappelijke kwaliteiten goed geborgd. Gemeentelijk beleid met betrekking tot erfgoed ontbreekt echter. De historische gebouwen in het centrum van Assen zijn deels te bezichtigen via een stadswandeling, maar bij het merendeel van de gebouwen is nog geen sprake van een zichtbare koppeling aan toerisme. Toerisme is als verdienmodel om het Asser erfgoed, natuur en landschap financieel te ondersteunen dus nog maar ten dele ingezet.

Duurzaamheid R&T-sector

In de R&T-sector worden diverse maatregelen op het vlak van duurzaamheid genomen, op diverse manieren:

- In de gemeente Assen zijn vier bedrijven en instellingen in het bezit van duurzaamheidskeurmerk Green Key (Gold): Hotel de Bonte Wever, Van Der Valk Hotel Assen, City Hotel de Jonge en DNK. Deze bedrijven voldoen aan de (strengere) voorwaarden die worden gesteld aan de verduurzaming van toeristische bedrijven. Van Der Valk Hotel Assen beschikt bovendien over een eigen moestuin, volgens biologische richtlijnen.
- Het TT-Circuit herbergt activiteiten die in de basis minder duurzaam zijn, maar het circuit beschikt wel over één grootste zonneparken van Nederland (Zonnepark XXL, circa 8 hectare). Daarmee kan energie worden opgewekt voor 2.000 gezinnen. Kleinere R&T-bedrijven zijn minder actief als het gaat om het behalen van keurmerken. Uit deskresearch en uit gesprekken met enkele bedrijven en

instellingen komt echter naar voren dat ook zij maatregelen hebben genomen om hun bedrijf te verduurzamen en dit ook belangrijk vinden in de bedrijfsvoering, maar vaak speelt de terugverdientijd een beslissende rol. Een aantal toeristisch-recreatieve bedrijven zoekt ook de samenwerking op met het Duurzaamheidscentrum in Assen. Al met al ontstaat het beeld dat de meeste bedrijven actief bezig zijn met diverse aspecten van verduurzaming.

Er zijn ook aanbieders aangesloten bij organisaties als Vaart in Assen, stichting Assen voor Assen en Ondernemend Assen. Met name de laatste twee hebben mede tot doel hebben bedrijvigheid in Assen (verder) te ontwikkelen op maatschappelijk verantwoord ondernemen en verduurzamen.

Duurzaamheidsbeleid gericht op toerisme

De gemeente Assen beschikt over duurzaamheids- of vergelijkbaar beleid, waarin enkele SMART-geformuleerde doelen zijn opgenomen. Er is indirect aandacht voor toerisme in het beleid, door de koppeling van projecten aan organisaties als stichting AssenvoorAssen en Ondernemend Assen. Toeristisch-recreatieve bedrijven haken minder nadrukkelijk aan op de projecten die door deze organisaties samen met de Provincie Drenthe worden georganiseerd. De gemeente probeert de sector dus te stimuleren, maar slaagt er nog niet voldoende in om alle bedrijven te bereiken. De gemeente verstrekt wel informatie over de mogelijkheden voor subsidies en is aangehaakt in enkele provinciale trajecten met een relatie tot duurzaamheid, zoals Vitale Vakantieparken, maar de integraliteit tussen toerisme en duurzaamheid kan dus nog verder worden versterkt.

Economie

Samenleving

Omgeving

Footprint verblijfstoerisme per km²

Assen (214.000 kg.)

Emmen (78.000 kg.)

Coevorden (218.000 kg.)

Nederland
(122.000 kg)

Publieke/semi-publieke laadpalen per 1.000 inwoners

Assen (1,36)

Emmen (0,92)

Groningen (3,00)

Nederland (2,94)

Oppervlakte Natura 2000

Assen (10,1%)

Emmen (6,0%)

Groningen (5,6%)

Nederland (21,6%)

Sturingsinstrumenten

Aandeel overnachtingen bij bedrijven met een duurzaamheidskeurmerk

Assen	60-65%
Emmen	50-55%
Maastricht	35-40%
Tynaarlo	30-35%

Naar schatting circa 60-65% van de overnachtingen in de gemeente Assen vindt plaats bij bedrijven met een duurzaamheidskeurmerk. In Nederland beschikken grotere ketenbedrijven vaak over een keurmerk en daarvan heeft ook de gemeente Assen één bedrijf binnen de gemeentegrenzen. Ook andere grotere hotels hebben een keurmerk. Ten opzichte van de meeste gemeenten in Drenthe maar ook echt hotelbestemmingen in Nederland (zoals Maastricht) presteert Assen daarmee beter. Ook andere aanbieders zijn met de verduurzaming van hun bedrijf bezig. Regelmatig gaat het hierbij om kleinere aanpassingen met een gunstige terugverdientijd.

Footprint verblijfstoerisme per inwoner

Assen	260 kg.
Emmen	251 kg.
Westerveld	2.361 kg.
Tynaarlo	469 kg.

De footprint van het verblijfstoerisme is vastgesteld aan de hand van kengetallen over de gemiddelde uitstoot tijdens een overnachting in een accommodatie. Hierbij is rekening gehouden met de reis naar de bestemming, de activiteiten tijdens het verblijf én de accommodatie. De footprint van het verblijfstoerisme is in Assen per inwoner sterk vergelijkbaar met dat van Emmen. In andere (landelijke) gemeenten is de footprint vaak hoger, vooral door het lagere aantal inwoners. Vanwege de ligging van de bedrijven of het karakter van de activiteiten bezoeken de meeste gasten de gemeente met de auto. Veel van de verblijfgasten gebruiken Assen daarna als uitvalsbasis voor andere activiteiten, zoals wandelen of fietsen. Assen staat daarmee in verbinding met de omliggende gemeenten.

Aandeel toerisme in geraamde footprint

Assen	2%
Emmen	2%
Tynaarlo	6%
Borger-Odoorn	10%

De bijdrage van het verblijfstoerisme in de totale footprint is in de gemeente Assen geraamd op ruim 2%. Daarmee is het aandeel van het verblijfstoerisme bescheiden ten opzichte van andere bedrijfstakken en op een niveau vergelijkbaar met Emmen. Ook huishoudens in Assen zijn ten opzichte van huishoudens in andere steden in Noord-Nederland relatief duurzaam, gelet op het aandeel huishoudens met zonnepanelen, het aantal aangevraagde subsidies voor duurzame energie en de mate van versterking van tuinen. Uit een landelijke benchmark komt naar voren dat Assen beter presteert dan steden als Emmen en Deventer.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1. Conclusies

Uit het voorgaande trekken wij de volgende conclusies:

- **Economische betekenis toerisme en recreatie substantieel.** Toerisme en recreatie is belangrijk voor de gemeente Assen. Hoewel het verhoudingsgewijs niet de grootste economische motor van de gemeente is, is de economische betekenis wel substantieel. In 2019 werden in de sector circa € 146 mln. aan bestedingen gegenereerd.
- **Toeristisch-recreatief product divers en met veel trekkracht.** Het toeristisch-recreatieve product van Assen is uitermate divers en is van hoge kwaliteit. In het verblijfstoerisme beschikt de gemeente over diverse grootschalige aanbieders (o.m. het grootste vakantiepark en hotel van Drenthe). De grootschalige verblijfsbedrijven hebben vaak ook eigen dagrecreatieve voorzieningen, die de bedrijven onderscheidend vermogen ten opzichte van haar concurrenten geven. Het dagrecreatieve aanbod is deels sterk op de bezoeker van verder weg gericht, deels op de eigen inwoners. De groepsmarkt speelt bij meerdere (outdoor en leisure) bedrijven in Assen een belangrijke rol.
- **Forse gevolgen voor R&T-sector in 2020 door coronacrisis.** De R&T-sector in Assen werd in 2020 hard geraakt door de coronacrisis. De daling van het aantal overnachtingen was sterker dan provinciaal (-21% vs. -17%), en de grootschalige evenementen en beurzen, die economisch zo belangrijk zijn voor Assen, konden geen doorgang vinden. Hierdoor namen de totale bestedingen aan recreatie en toerisme af met ongeveer 50%.
- **Niet alleen economische maar ook maatschappelijke betekenis, met steun voor recreatie en toerisme.** De R&T-sector draagt niet alleen economisch bij aan Assen, maar heeft ook een maatschappelijke functie (bijvoorbeeld voor ontmoeting en educatie). Het Assense aanbod zorgt voor een gunstiger vestigingsklimaat. Vanuit enkele telefonische interviews en een enquête onder inwoners ontstaat het beeld dat er steun is voor toerisme en recreatie. De meerderheid van de inwoners die hebben geparticipeerd ervaart de grootschalige Assense evenementen als positief en als een bijdrage aan het woongenot en het DNA van de gemeente. Toerisme brengt ook gezelligheid naar het centrum van Assen en kan (in de toekomst) bijdragen aan het in stand houden van voorzieningen.
- **Gemeente en sector werken aan verduurzaming.** De R&T-sector is op diverse manieren met verduurzaming bezig en geeft de indruk hierin reeds flinke stappen te hebben gezet. Hierbij wordt soms samengewerkt met de gemeente. De gemeente stuurt met haar beleid ook op het behoud van de karakteristieke panden en natuur in de gemeente, maar de bijdrage van recreatie en toerisme aan het behoud is nog bescheiden.

6.2. Aanbevelingen

Op basis van de conclusies doen wij de volgende aanbevelingen:

- **Duidelijke visie en positionering noodzakelijk.** De gemeente Assen beschikt over unieke ruimtelijke kwaliteiten en een veelzijdigheid aan (historische) verhalen. De combinatie van stedelijke voorzieningen en landschappelijke kwaliteiten maken Assen bijzonder. Toch zijn deze unieke kenmerken en verhalen slechts bij een beperkte doelgroep bekend. Het imago van Assen blijft daardoor achter bij de daadwerkelijke ervaring. Voor bewoners leidt het bovendien tot een beperkte

mate van trots. Citymarketing helpt om Assen als geheel op de kaart te zetten en daarin keuzes te maken. Vanuit de vrijetijdseconomie wordt hier bij aangesloten. Met het ontwikkelen van een eigen visie wordt hier verdere invulling aan gegeven.

- **Leegstand in centrum vraagt om functiemenging.** Ondernemers in het centrum profiteren mee van toeristisch bezoek aan Assen, maar nog onvoldoende om het voorzieningenniveau voldoende in stand te houden. De leegstand in het centrum is hoog en zal naar verwachting in de komende jaren verder toenemen. Dat raakt de inwoner van Assen, die minder te kiezen heeft, maar ook de toerist, die een gebrek aan sfeer ervaart. Functiemenging in het centrum is noodzakelijk om het centrum levendig te houden. Dit gaat samen met het compactiseren van het centrum.
- **Gedeeld toekomstperspectief en gezamenlijke acties dragen bij aan economisch herstel.** Vóór de coronacrisis was de vitaliteit van de belangrijkste aanbieders in het verblijfstoerisme in orde. Sommige deelmarkten zijn tijdens de coronacrisis echter hard geraakt, ook in verhouding tot andere deelmarkten. Hierdoor is tijd nodig voor economisch herstel. Het hebben van een gedeeld toekomstperspectief en gezamenlijke acties dragen hieraan bij. Het versterken van onderlinge samenwerking is randvoorwaardelijk.
- **Diversiteit bezoekers kracht van én opgave voor Assen.** De individuele kracht van de grootschalige toeristisch-recreatieve aanbieders in de gemeente Assen maakt dat de gemeente bij diverse typen gasten al op de kaart staat. Voor de doorontwikkeling van de sector is het belangrijk om de kracht van individuele bedrijven te gebruiken om Assen gezamenlijk te vermarkten, gasten langer vast te houden en meer mensen te laten profiteren van toerisme. De verbinding tussen de diverse sectoren in de vrijetijdseconomie moet hierbij versterkt worden.

Dashboard Impact Toerisme

Assen

Economie

7,8

Overnachtingen & bezoeken

7,9

Bestedingen & werkgelegenheid

7,4

Vitaliteit en diversiteit toerisme

7,8

Waardering toerisme

8,7

Samenleving

7,4

Toeristisch-recreatieve druk

7,0

Bijdrage aan voorzieningenniveau

6,8

Neveneffecten

7,4

Draagvlak bevolking

8,1

Omgeving

7,0

Footprint toerisme

7,2

Kwaliteitsbehoud erfgoed & natuur

6,5

Duurzaamheid R&T-sector

7,4

Duurzaamheidsbeleid gericht op toerisme

6,6

Gedeeld toekomstperspectief en gezamenlijke acties dragen bij aan economisch herstel
Evenementen belangrijk voor toeristisch-recreatief profiel Assen

Toeristisch-recreatief product divers en op verschillende deelmakten gericht

Duidelijke visie en positionering is gewenst

Forse impact coronacrisis op resultaten 2020

Economische en maatschappelijke betekenis toerisme en recreatie groot
Gemeente en sector werken aan verduurzaming

Leegstand in centrum vraagt om functiemenging

Diversiteit bezoekers kracht van én opgave voor Assen

Bijlage 1. Afbakening en definities categorieën recreatie en toerisme

	DEFINITIE	HEEFT BETREKKING OP	METHODE/BRON
VERBLIJFSTOERISME			
HOTELS	Accommodaties waarin logies wordt verstrekt en waar (eventueel afzonderlijke) maaltijden, kleine etenswaren en dranken kunnen worden verstrekt aan gasten en mogelijk ook aan passanten.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING/ INTERVIEWS
BED & BREAKFASTS	Een accommodatie waar logies wordt verstrekt en ontbijt wordt geserveerd. In het onderzoek is geen ondergrens gehanteerd. Bedrijven die zich in de markt zetten als Bed & Breakfast zijn als zodanig opgenomen in het onderzoek.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING
REGULIERE CAMPINGS & VAKANTIEPARKEN	Een (deel van een) terrein met ten minste wasgelegenheid en toiletten, waarop kan worden overnacht in tenten, toercaravans, kampeerauto's, stacaravans, tenthuisjes of trekkershutten. Een vakantiepark kan ook kampeerplaatsen bevatten, maar is ook een complex bestaande uit zomerhuisjes, bungalows of appartementen, voor zover deze verblijfseenheden hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING/ INTERVIEWS
SOLITAIRE VAKANTIEWONINGEN	Een zomerhuisje, bungalow of appartement of combinatie van eenheden, voor zover deze eenheid (of eenheden) hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn. Er wordt een bovengrens gevoerd van vijf eenheden.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING
TIJDELIJKE CAMPINGS	Een (deel van een) terrein waarop kan worden overnacht in tenten, toercaravans, kampeerauto's, stacaravans, tenthuisjes of trekkershutten tijdens grootschalige evenementen. Tot de tijdelijke campings worden de terreinen gerekend die hiervoor zijn aangemerkt door de Gemeente Assen.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING
JACHTHAVENS	Commerciële havens, verenigingshavens en gemeentehavens. Voor deze categorie is in dit onderzoek geen ondergrens met betrekking tot het aantal ligplaatsen gehanteerd.	VERBLIJFS-BEZOEKERS	TOERISTEN-BELASTING
DAGRECREATIE			
ATTRACTIES, SPORTIEF EN OUTDOOR	Bedrijfsmatig geëxploiteerde attracties, wellness, zwembad, golf en outdoorbedrijven (attractieparken, dierentuinen, indoor speelvoorzieningen, aanbieders gericht op de groepsmarkt, zwembaden, etc.) waar entree- en/of abonnementsgelden worden geheven.	BEWONERS, VERBLIJFS- EN DAGBEZOEKERS	INTERVIEWS/ DESKRESEARCH/ RAMING ZKA
CULTUUR & ENTERTAINMENT	Aanbieders die zich primair zich richten op het vertier, vermaak of educatie van de bezoeker richten. Hiertoe behoren o.a. bioscopen, theaters, bibliotheken en casino's.	BEWONERS, VERBLIJFS- EN DAGBEZOEKERS	DESKRESEARCH/ RAMING ZKA
MUSEA EN BEZIENSWAARDIGHEDEN	Musea, monumenten, ambachtelijke bedrijven, kinderboerderijen en aanbieders waar toeristen aan de hand van een belevingsconcept kennis kunnen maken met een bepaald thema.	BEWONERS, VERBLIJFS- EN DAGBEZOEKERS	DESKRESEARCH/ RAMING ZKA
EVENEMENTEN	Beurzen en events zowel bij aanbieders met een congres- of evenementencentrum als in de openbare ruimte. Bij evenementen in de openbare ruimte wordt een ondergrens gehanteerd van minimaal 5.000 bezoeken.	BEWONERS, VERBLIJFS- EN DAGBEZOEKERS	INTERVIEWS/ DESKRESEARCH/ RAMING ZKA
RECREATIEF WINKELN	Recreatief winkelen, ook wel funshopping genoemd, is winkelen in een ongedwongen sfeer, zonder dan men iets hoeft te kopen. Meestal gaat het om de	BEWONERS EN DAGBEZOEKERS	MONITOR TOERISME DRENTHE 2019

	luxere, niet-dagelijkse bestedingen in de sfeer van secundaire behoeften.		
UITGAAN/HORECA	Bezoek aan restaurants, brasserieën, cafés, lunchrooms en nachtclubs met als doel ontmoeting en het nuttigen van consumpties.	BEWONERS EN DAGBEZOEKERS	MONITOR TOERISME DRENTHE 2019
ROUTEGERBONDEN EN BUITENRECREATIE	Dagtochten op het gebied van wandelen, fietsen en recreatie in een natuurgebied, eventueel aan het water.	BEWONERS EN DAGBEZOEKERS	CONTINU VRIJETIJDSONDERZOEK 2018

Bij de laatste drie categorieën blijven bezoeken van verblijfgasten buiten beschouwing. De bestedingen die deze gasten doen worden wél geraamd en meegenomen in de bestedingsprofielen bij hun verblijfsbezoek.

In de onderstaande tabel worden de bestedingscategorieën gedefinieerd.

CATEGORIE	DEFINITIE
LOGIES	Alle bestedingen die specifiek aan het nachtverblijf bij een verblijfsaanbieder toe te rekenen zijn. In het geval een verblijfgast een ontbijt of arrangement voor dagrecreatie erbij boekt, worden deze bestedingen bij respectievelijk horeca en entree meegenomen.
HORECA	Alle bestedingen aan eten en drinken tijdens een overnachting of dagbezoek. In het geval van dagrecreatie gaat het om bestedingen bij de aanbieder zelf (bijv. in de museumhoreca van een museum), in het geval van verblijfstoeisme om bestedingen bij de verblijfsaanbieder en bij horecabedrijven elders in de gemeente.
DETAILHANDEL	Alle bestedingen aan dagelijkse en niet-dagelijkse artikelen tijdens een overnachting of dagbezoek. In het geval van dagrecreatie gaat het om bestedingen bij de aanbieder zelf (bijv. in de museumwinkel van een museum), in het geval van verblijfstoeisme om bestedingen bij de verblijfsaanbieder en bij detailhandelsbedrijven elders in de gemeente.
ENTREE	Alle bestedingen aan eenmalige toegang of abonnementen tijdens een overnachting of dagbezoek. In het geval van dagrecreatie gaat het om bestedingen bij de aanbieder zelf (bijv. een toegangsticket bij een museum), in het geval van verblijfstoeisme om bestedingen die bij de verblijfsaanbieder zelf worden gedaan voor eigen dagrecreatieve voorzieningen.
VERVOER	Bestedingen die terecht komen bij in de regio gevestigde bedrijven en die samenhangen met het onderzoeksobject. Denk bij in de regio gevestigde bedrijven aan taxi's, fiets/scooterhuur, autoverhuur, rondvaartboten, hop-on-hop-off-bussen, specifieke toeristentickets in OV, lokaal gerunde parkeervoorzieningen, etc.).

Bijlage 2. Bronnenlijst

Telefonische interviews met aanbieders:

- Camping de Ommekomst (Wicher Koopman)
- City Hotel De Jonge (Rob Riper)
- Drentsche Golf & Country Club (Paul Kamstra)
- Hotel De Bonte Weaver (Christa de Ruiter)
- Outdoor Drenthe (Erwin Brouwer)
- TT-Circuit Assen (Peter Schorer)
- TT Festival (Sander ten Bosch)
- Vakantiepark Witterzomer (Hilde Zingstra)
- Van Der Valk Hotel Assen (Nick van der Valk)

Ambtelijke sessie en interviews:

Daarnaast heeft een ambtelijke sessie plaatsgevonden, waarbij Malissa Irosemto (toerisme), Maarten Ton (cultuur), Judith Lampe (economie), Henk Heijman (verkeer), Theo Rijnbeek (openbare Ruimte), Koen Olde Monnikhof (horeca/detailhandel), Jannet de Vries (binnenstad) aanwezig waren. Ook zijn online interviews uitgevoerd met Gerhard Kadijk (duurzaamheid) en Pieter Gautier (natuur).

Bronnenlijst:

- Gemeente Assen, Enquête onder inwoners over toerisme en recreatie
- Toeristenbelasting gemeente Assen, 2019-2020
- Recreatieschap Drenthe/Ecorys, Monitor Toerisme Drenthe 2019
- Recreatieschap Drenthe/Ecorys, Monitor Toerisme Drenthe 2017
- Recreatieschap Drenthe/Ecorys, Monitor Toerisme Drenthe 2015
- TT-Circuit Assen/ZKA Leisure Consultants (2017), Economische betekenis TT-Circuit
- TT Festival/Hendrik Beerda Consultancy (2017), Merkkraat en economische waarde van het TT Festival
- DNK/Berenschot (2019), Onderzoek economische waarde DNK
- NBTC-NIPO Research, Continu Vakantieonderzoek 2019
- NBTC-NIPO Research, Continu Vrijetijdsonderzoek 2018
- Horwarth HTL, HOSTA 2020
- CBS, Statistiek Logiesaccommodaties
- CBS, Bevolking
- CBS, Gebieden in Nederland
- CBS, Bestand Bodemgebruik 2015
- CBS, Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2020
- CBS, Geregistreerde criminaliteit, soort misdrijf, regio
- CBS, Veiligheidsmonitor
- CBS, Voorraad woningen en niet-woningen
- CBS, Gemeentebegrotingen, heffingen per gemeente
- CBS, Consumentenprijzen; prijsindex 2015=100
- CBS, Horeca; omzetontwikkeling, index 2015=100
- Eco-Movement, Publieke en semi-publieke laadpalen in Nederland, december 2019

- Provincie Drenthe/ZKA Leisure Consultants, Vitaliteitsonderzoek verblijfsrecreatie Drenthe 2017
- Provincie Drenthe, Cultuurmonitor Drenthe 2017-2020
- I&O Research, Koopstromenonderzoek Oost-Nederland 2019
- Locatus, Benchmark Verkenner Nederland
- Rijkswaterstaat, Klimaatmonitor
- Stichting LISA, Aantal banen recreatie en toerisme 2015-2019
- Stichting LISA, Aantal banen 2015-2019
- Stichting Landelijk Fietsplatform, Landelijke fietsroutes
- Stichting Wandelnet, Landelijke wandelroutes
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Beschermde gebieden – Cultuurhistorie
- Ministerie van Economische Zaken, Nationaal beschermde gebieden (CDDA)
- Landelijk Fietsplatform, Kwaliteitsmonitor Fietsregio's 2019
- AirDNA, Marketminder
- NBTC Holland Marketing, Arbeidsmarktmonitor Toerisme
- RIVM, Monitoringsrapportage NSL 2020
- Vattenfall, Duurzaamheidsindex van Nederland
- Green Key, www.greenkey.nl/locaties
- ECEAT, www.groenevakantiegids.nl
- ACSI, www.acsi.eu
- Drents Museum, <https://drentsmuseum.nl/nl/nieuws/het-drents-museum-wint-award>

De methodiek om de voetafdruk van het verblijfstoerisme te ramen is geïnspireerd op de methodiek die is beschreven in Eijgelaar, E., Neelis, I., Peeters, P., de Bruijn, K. & Dirven, R. (2020). Travelling large in 2018. The carbon footprint of Dutch holidaymakers in 2018 and the development since 2002. Breda, Breda University of Applied Sciences.

Vormgeving en beelden

De benchmarkpagina's in deze rapportage zijn vormgegeven door Studio Meesterwerk. De foto's in deze rapportage zijn van diverse bronnen. Sommige foto's zijn aangeleverd door de gemeente, sommige foto's zijn rechtevrij of eigen werk (tenzij hieronder vermeld):

- Pagina 25 (kader rechts): M.J. de Jonge, Duurzaamheidscentrum Assen
- Pagina 25: Gouvernementsgebouw Assen (top): Ronn, CC 4.0, via <https://commons.wikimedia.org/>

Bijlage 3. Bestedingsprofielen

Bij de raming van de impact op de economie van de R&T-sector worden de overnachtingen en bezoeken vertaald naar de totale bestedingen aan recreatie en toerisme. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Horwarth HTL., HOSTA 2020
- Recreatieschap Drenthe/Ecorys, Monitor Toerisme Drenthe 2019
- TT-Circuit Assen/ZKA Leisure Consultants (2017), Economische betekenis TT-Circuit Assen 2017
- TT Festival/Hendrik Beerda Consultancy (2017), Merkkraat en economische waarde van het TT Festival
- NBTC-NIPO Research, Continu Vakantieonderzoek
- NBTC-NIPO Research, Continu Vrijetijds onderzoek
- Deskresearch ZKA Leisure Consultants
- Interviews met aanbieders

Dit heeft geleid tot onderstaande bestedingsprofielen per categorie per overnachting of bezoek voor het jaar 2019.

	BESTEDINGS-PROFIEL		BESTEDINGS-PROFIEL
HOTELS	€ 92,71	ATTRACTIES, SPORTIEF EN OUTDOOR	€ 17,94
BED & BREAKFASTS	€ 69,29	CULTUUR, ENTERTAINMENT, MUSEA EN BEZIENSWAARDIGHEDEN	€ 11,76
REGULIERE CAMPINGS, TIJDELIJKE CAMPINGS, VAKANTIEPARKEN EN SOLITAIRE VAKANTIEWONINGEN	€ 33,21	EVENEMENTEN	€ 49,43
JACHTHAVENS	€ 35,75	RECREATIEF WINKELN	€ 22,86
		UITGAAN/HORECA	€ 21,82
		ROUTEGBONDEN EN BUITENRECREATIE	€ 2,87